

Психологічні науки

УДК 316.6

Кравченко Вікторія Юріївна

кандидат психологічних наук, доцент,

доцент кафедри суспільних наук

Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу

Kravchenko Viktoriia

Candidate of Psychological Sciences, Associate Professor,

Associate Professor of the Department of Social Sciences

Ivano-Frankivsk National Technical University of Oil and Gas

Бортей Кароліна Василівна

студентка

Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу

Bortey Karolina

Student of the

Ivano-Frankivsk National Technical University of Oil and Gas

ОСОБЛИВОСТІ ВПЛИВУ НЕДОСТОВІРНОЇ ІНФОРМАЦІЇ З МАС-МЕДІА НА МОЛОДЬ

FEATURES OF THE IMPACT OF UNREAL INFORMATION FROM THE MASS MEDIA ON YOUTH

Анотація. В статті описується проблема недостовірної інформації з мас-медіа та особливості її впливу на молодь. Визначений зміст недостовірної інформації, наведені види та приклади недостовірної інформації, подані результати емпіричного дослідження впливу її на молодь та окреслені шляхи протидії дезінформації.

Ключові слова: недостовірна інформація, мас-медіа, клікбейт-заголовки, фактчекінгові платформи, медіаграмотність, дезінформація.

Summary. *The article describes the problem of unreliable information in the mass media and the specific features of its impact on young people. The content of unreliable information is defined; its types and examples are presented; the results of an empirical study on its impact on youth are provided; and ways to counteract disinformation are outlined.*

Key words: *unreliable information, mass media, clickbait headlines, fact-checking platforms, media literacy, disinformation.*

Сучасний світ неможливо уявити без мас-медіа, які стали невід'ємною частиною нашого життя. Особливий вплив вони мають на молодь, яка проводить значну частину свого часу в соціальних мережах, на онлайн-платформах та в месенджерах. Ці канали стали основними джерелами інформації, які визначають їхні погляди, цінності, поведінку та навіть емоційний стан. Проте із зростанням обсягів інформації у цифровому просторі виникає проблема її достовірності. Швидкість поширення даних часто не залишає часу на їх перевірку, що створює передумови для формування викривленої реальності. Окрім того існує криза довіри у всіх сферах життєдіяльності людини, що визначається відособленням особистості та складністю стійкої опори у зовнішніх соціальних факторах [1, с. 58].

Актуальність даної теми сприяло організації нашого дослідження, де вивчались причини, через які молодь стає сприйнятливою до недостовірної інформації, її наслідки, а також можливі шляхи зменшення цього впливу.

Недостовірна інформація – це дані, які не відповідають дійсності або навмисно спотворені для досягнення певної мети (наприклад маніпуляції суспільною думкою чи привернення уваги). Мас-медіа охоплюють як традиційні (телебачення, радіо, пресу), так і сучасні цифрові платформи (соціальні мережі, месенджери, блоги, YouTube тощо) [3, с. 25].

Вплив мас-медіа є значним, оскільки вони здатні формувати уявлення про реальність, змінювати поведінку, стимулювати емоційні реакції та, навіть, керувати колективною свідомістю. Молодь, як найактивніша аудиторія цифрового середовища, особливо піддається цьому впливу через недостатній життєвий досвід і відсутність навичок перевірки інформації.

Тому варто визначити причини сприймання молоддю недостовірної інформації. Є кілька основних факторів, які роблять молодь уразливою до дезінформації:

- низький рівень медіаграмотності: молодь часто не вміє критично оцінювати інформацію, розрізняти факти від думок чи маніпуляцій (наприклад, багато хто довіряє заголовкам, навіть не читаючи самих статей) [5, с.74];
- сенсаційність контенту: інтернет переповнений заголовками, що викликають емоційний відгук – страх, злість чи здивування. Це блокує раціональне мислення, роблячи людей більш вразливими до маніпуляцій;
- відсутність критичного мислення: молоді люди не завжди мають навички аналізу інформації, через що легко вірять у фейки чи теорії змови;
- вплив авторитетів: лідери думок, блогери чи інші впливові особи, яких молодь поважає, часто стають джерелами поширення недостовірної інформації. Через довіру до цих особистостей багато людей приймають їхні слова як істину [4, с.175].

В чому полягають особливості контенту, що впливає на молодь? Молодь активно реагує на контент, що має такі характеристики:

- клікбейт-заголовки: яскраві, провокативні фрази привертають увагу, навіть якщо зміст матеріалу не відповідає реальності.

- Візуалізація: меми, відео, графіки швидко розповсюджуються, адже легше сприймаються, ніж текст; проте вони часто спрощують складні теми або викривляють їх.
- Емоційний тон: матеріали, що викликають сильні емоції, ефективніше впливають на аудиторію, навіть якщо містять недостовірні дані [2].

Поширення недостовірної інформації має низку серйозних наслідків для молоді:

- формування викривленого уявлення про реальність. Наприклад, перекручені факти можуть створювати хибну картину політичної ситуації, соціальних явищ чи подій у світі.
- Поширення стереотипів, фейків і теорій змови. Це може спричиняти дискримінацію, соціальну напругу чи навіть конфлікти між групами.
- Зростання тривожності та недовіри. Постійний вплив негативних або сенсаційних новин погіршує психологічний стан молоді, сприяє розвитку емоційного виснаження та зневіри в офіційних джерелах інформації.
- Маніпуляція суспільною думкою. Фейкова інформація може впливати на результати виборів, громадські акції чи навіть соціальну політику.

У зв'язку з проблемою, що виникає в молоді через сприймання недостовірної інформації з мас-медіа потрібно шукати шляхи зменшення впливу недостовірної інформації. Для протидії дезінформації потрібен системний підхід, щоб врахувати всі складові, а саме [5, с.76]:

- важливо впроваджувати курси медіаграмотності в школах та університетах. Молодь має навчитися розрізняти фейки, перевіряти джерела та критично оцінювати контент.
- Розвиток критичного мислення. Навчальні програми й тренінги мають сприяти формуванню здатності аналізувати інформацію та приймати самостійні рішення.

- Фактчекінгові платформи. Популяризація таких платформ, як StopFake чи VoxCheck, допоможе молоді перевіряти інформацію на достовірність.
- Використання перевірених джерел. Заохочення молоді звертатися до офіційних чи надійних джерел інформації зменшить ризик дезінформації.

Також суспільство відіграє важливу роль у формуванні інформаційної культури. Необхідно створити середовище, яке сприяє відповідальному ставленню до споживання контенту. Це може включати [3, с. 110]:

- підтримку проєктів, спрямованих на боротьбу з фейками;
- заохочення до етичної поведінки в інтернеті, зокрема до відповідального поширення інформації;
- підвищення рівня обізнаності про небезпеку дезінформації та важливість критичного мислення.

Нами було проведено опитування серед студентів Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу, щоб дізнатися їхню думку про довіру до інформації, вплив мас-медіа на молодь та наслідки недостовірного контенту. Учасники поділилися своїми поглядами на те, як вони сприймають емоційні новини, чи здатні розпізнавати фейки та як інформаційний шум впливає на їхній емоційний стан. Ось основні висновки та їхні можливі наслідки:

78% респондентів зізналися, що іноді довіряють інформації, яка викликає сильні емоції, залежно від теми. Це свідчить про те, що емоційний контент досі має сильний вплив. Проте така довіра робить людей вразливими до маніпуляцій, особливо через фейки, які апелюють до страху або співчуття. Наслідками є: 1) поширення емоційних маніпуляцій у соцмережах; 2) люди можуть приймати важливі рішення, базуючись на недостовірних даних.

11% респондентів вважають, що молодь здебільшого довіряє недостовірній інформації через стиль подачі (меми, яскравий формат тощо). Інша частина зазначила, що певна частина молоді вже вміє розрізняти фейки, хоча це поки що немасове явище. Наслідками є: 1) зростання популярності дезінформації, особливо в формі розважального контенту; 2) відсутність критичного мислення може вплинути на соціальні погляди молоді.

44% опитаних зізналися, що велика кількість негативного контенту викликає у них стрес та тривогу. Серед причин — емоційний вплив та одноманітна подача новин на всіх платформах. Наслідками є: 1) погіршення психічного здоров'я через інформаційне перевантаження; 2) формування апатії або недовіри до новинних джерел.

67% респондентів оцінюють свій рівень розпізнавання неправдивої інформації як “достатній”. Проте це залишає місце для помилок, особливо серед тих, хто покладається на власну інтуїцію замість фактчекінгу. Наслідками є: 1) надмірна впевненість може призводити до поширення фейків, які здаються “логічними”; 2) необхідність навчання методам перевірки фактів.

56% вважають, що ЗМІ формують стереотипи. Це ще раз підкреслює важливість відповідальності медіа у створенні якісного контенту. Наслідками є: 1) підсилення існуючих упереджень у суспільстві; 2) зростання недовіри до традиційних медіа.

Отже, результати опитування демонструють, що більшість людей визнають, що недостовірна інформація впливає на спотворення сприйняття та часто емоційно впливає, однак є потреба й готовність вчитись розпізнавати її як на індивідуальному, так і на суспільному рівні.

Висновки. Вплив мас-медіа на молодь є надзвичайно сильним, а цифрова епоха відкрила безліч можливостей для саморозвитку, отримання знань та обміну інформацією. Проте ця ж епоха принесла серйозні виклики

у вигляді поширення недостовірної інформації, яка може маніпулювати свідомістю, формувати викривлене уявлення про світ і навіть спричиняти емоційну напругу.

Недостовірна інформація стала сучасним «вірусом», що впливає не лише на окрему людину, а й на цілі суспільства. Молодь, як найактивніша аудиторія цифрового простору, вразлива до цього явища через нестачу навичок критичного мислення, спокусливість сенсаційних новин та вплив лідерів думок. Як результат, фейки, стереотипи та теорії змови проникають у світогляд молоді, посилюючи недовіру до офіційних джерел, формуючи тривожність і створюючи можливість для маніпуляцій громадською думкою.

Однак у кожній кризі є можливість для зростання. Сучасні виклики вимагають розвитку медіаграмотності як базової навички у світі, що швидко змінюється. Це включає здатність аналізувати джерела інформації, перевіряти факти та критично мислити. Освітні заклади, громадські організації та фактчекінгові платформи відіграють ключову роль у цьому процесі.

Важливо, щоб молодь не лише споживала інформацію, але й навчилася ставитися до неї відповідально, з розумінням можливих наслідків. Головною метою є створення культури етичного та усвідомленого споживання контенту, де сенсації поступляться місцем достовірним фактам, а емоції – раціональним рішенням.

Суспільство теж не може залишатися осторонь. Колективна підтримка ініціатив, спрямованих на боротьбу з дезінформацією, сприяє формуванню здорового інформаційного середовища. Лише спільними зусиллями можна забезпечити, щоб інформація була інструментом розвитку, а не маніпуляцій.

Отже, майбутнє молоді та суспільства залежить від того, наскільки ефективно ми навчимося протистояти викликам сучасного інформаційного світу. Знання, критичне мислення та відповідальність за власну

інформаційну культуру стануть ключем до побудови свідомого, етичного й гармонійного суспільства. Молодь має потенціал стати не жертвами дезінформації, а агентами змін, які перетворюють світ на краще.

Література

1. Кравченко В.Ю. Криза довіри: виклик сучасності. *Інформаційні проблеми комп'ютерних систем, юриспруденції, енергетики, моделювання та управління: проблемно-наукова міжгалузева конференція (м. Надвірна)*. 28 травня 2021. С. 58-60.

2. Ласкова-Ярмоленко А., Слинькова Т. Медіаграмотність в системі освіти: вимоги сучасності у сфері соціальної комунікації. *Педагогічні інновації: ідеї, реалії, перспективи*. 2024. Вип.1 (32). С.100–105.

3. Найдьонова Л. А. Медіапсихологія: основи рефлексивного підходу. Підручник. Кіровоград. 2013. 244 с.

4. Рюль В. Дослідження медіаграмотності студентської молоді на Закарпатті. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: «Педагогіка. Соціальна робота»*, 2025. 2 (57). С. 174–177.

5. Стаднік О., Ванюшина О., Полова Н. Проблема медіаграмотності при споживанні інформації в умовах війни: соціологічний аспект. *Епістемологічні дослідження в філософії, соціальних і політичних науках*. 2022. № 5(1). С.73–79.